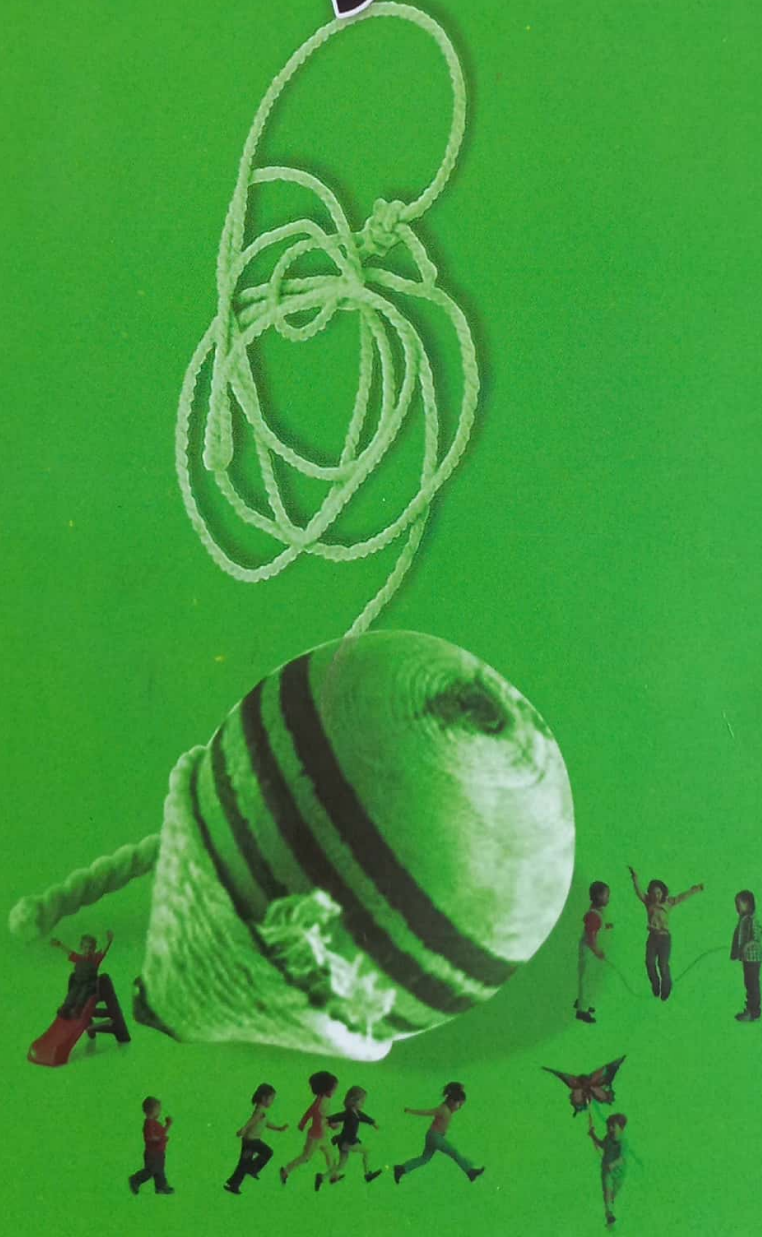

2005 Yılında Çorum'da Yaşayan

geleneksel ÇOCUK oyunları

YAYINA HAZIRLAYANLAR

M.ÖCAL OĞUZ

DİLEK BEDEN

Hitit Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi
Türk Halkbilimi Topluluğu

2005 Yılında Çorum'da Yaşayan

GELENEKSEL ÇOCUK OYUNLARI

Yayına Hazırlayanlar
M. Öcal OĞUZ
Dilek BEDEN

Hitit Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi
Türk Halkbilimi Topluluğu Yayını

Hitit Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi
Türk Halkbilimi Topluluğu Yayınları: 7

© Bu kitabın bütün hakları Hitit Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Halkbilimi Topluluğu'na aittir. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Ankara 2006

ISBN: 975-507-141-5

SUNUŞ

Gazi Üniversitesi bünyesinde 2003 yılında kurulan ve ilk öğrencilerini Biyoloji ve Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerine 2003-2004 öğretim yılında alan Çorum Fen Edebiyat Fakültesi, kuruluş ve kurumlaşma çalışmalarını hemen hemen tamamlamıştır. Fakültemizde bir yandan kuruluş çalışmalarını yürütülürken diğer yandan da eğitim, araştırma ve yayın faaliyetlerine ağırlık verilmektedir. Sırasıyla, "2004 Yılında Çorum'dan Derlenen Masallar", "2004 Yılında Çorum'dan Derlenen Efsaneler" "2004 Yılında Çorum'dan Derlenen Temel Fıkraları", "2005 Yılında Çorum'dan Derlenen Ağıtlar" adlı dört kitabın yayımından sonra, "2004 Yılında Çorum'da Halk İnançları ve Türbeler" "2005 Yılında Çorum'dan Derlenen İmgesel Yemekler", "2005 Yılında Çorum'da Yaşayan Geleneksel Çocuk Oyunları", "2006 Yılında Çorum'da Yaşayan Geleneksel Kutlamalar", "2006 Yılında Çorum'da Yaşayan Geleneksel Meslekler" ve "2006 Yılında Çorum'da Yaşayan Köy Seyirlik Oyunları" adlı çalışmalar da kitaplaştırılmış ve böylece Çorum halk kültürü ile ilgili yayımını gerçekleştirdiğimiz kitap adedi on olmuştur.

Topluluğun başarılı çalışmalarından da anlaşılacağı üzere, Fakültemizde tamamen öğrencilerin yönetiminde olan bu ve benzeri toplulukların kurulmasını teşvik etmekle kalmıyor onlara öncülük ediyoruz. Fakültemizde "Türk Halkbilimi Topluluğu", "Çevre ve Doğal Hayat Topluluğu", "Türk Sanat Musikisi Topluluğu", "Satranç Topluluğu", "Spor Topluluğu", "M.I.H (Mizahla Işıklanan Hayatlar) Topluluğu", "Tiyatro Topluluğu", "Edebiyat

Araştırmaları Topluluğu" ve "Folklor Topluluğu" ile topluluk sayımız dokuz olmuştur.

Fakültemizde bir yandan kaliteli ve çağdaş bir öğretim yapılmasına özen gösterirken diğer yandan da öğrencilerimizin hayata her bakımdan yetkin ve yetişkin birer birey olarak katılabilmeleri için bilimsel, kültürel ve sosyal alanlarda etkinlikler yapmalarının önünü açmaya çalışıyoruz. Bu çerçevede, danışmanlığını Türk Halk Edebiyatı hocamız Prof. Dr. Öcal Oğuz'un yürüttüğü "Hitit Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Halkbilimi Topluluğu", 3 yıl gibi kısa bir sürede yukarıdaki 10 kitabın yayımını gerçekleştirmiş, bunun yanında "Türk Halkbilimi" adlı duvar gazetesi ile "Genç Kalemler" adlı edebiyat dergisinin 8 sayısını yayınlamayı başarmıştır. Ayrıca, topluluğun "Çorum Türk Halkbilimi Müze ve Arşivi" projesini hayata geçirmek için çalışmaları hızlı bir şekilde sürmektedir. Bu proje çerçevesinde, Çorum'dan derlenen ve her geçen gün sayısı artmakta olan etnografik eşyalardan oluşan küçük bir müze şimdiden oluşturulmuştur. Dekanlık olarak topluluğun bu çabalarını takdir ettiğimizi ve desteklediğimizi göstermek üzere, "Laboratuvar Binası" içinde bir salonu "Çorum Türk Halkbilimi Müze ve Arşivi" olarak tahsis ettik, kaynak bulunduğu takdirde bu salon, müze olarak düzenlenecektir.

2006 Mart ayında, Fakültemiz yeni kurulan Hitit Üniversitesine bağlanmış olup, bundan sonra topluluk Hitit Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Halkbilimi Topluluğu olarak çalışmalarını sürdürecektir.

Çorum'dan derlenen yukarıda isimleri yazılı son altı yayının ortaya çıkmasında hem emeği bulunan öğrencilerimize ve editörlere, hem de altı kitabın basımı için gerekli kaynak temininde yardımcı olan Çorum Belediye Başkanı Sayın Turan ATLAMAZ'a teşekkürü bir borç bildiğimi belirtirken, Çorum'a yönelik bu tür kültür faaliyetlerini sürdüreceğimizi bu vesileyle bildirmek isterim.

Prof. Dr. Suat KIYAK
Dekan

ÖN SÖZ

"Çorum'da 2005 Yılında Yaşayan Geleneksel Çocuk Oyunları" adlı bu kitap, 2005-2006 öğretim yılında Hitit Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü birinci sınıf öğrencilerinin "Türk Halk Edebiyatı" dersi için yürüttükleri derleme çalışmalarına dayanmaktadır.

Hazırladığımız ve yönlendirdiğimiz derleme ilkelerine göre öğrencilerin Çorum'un merkez, ilçe ve köylerinden kaynak kişilerle yaptıkları görüşmelerde derledikleri bilgiler, bu çalışmada ana hatlarıyla verilmiş ve yorumlanmıştır. Yeteri kadar açık olmayan bilgi ve tanımlamalar için bilimsel kaynak ve yüzey araştırması yapılmış, buna rağmen eksikleri giderilemeyen ve yeterli görülmeyen araştırmaların yayımından kaçınılmıştır.

"2005 Yılında Çorum'da Yaşayan Geleneksel Çocuk Oyunları", 2003 yılında UNESCO tarafından kabul edilen "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi"nde korunması gereğine işaret edilen ve somut olmayan kültürel miras tanımı içinde yer alan halk kültürü ürünlerinden oluşmaktadır. Bu çalışma, anılan sözleşme hükümlerine göre gelecekte koruma altına alınması gereken yaşayan geleneksel çocuk oyunlarını belirlemeye yönelik bir envanter çalışmasına hazırlık olarak düşünülmelidir. Bu nedenle çocuk oyunları oynanışıyla birlikte, bir geleneksel meslek kolu olarak "oyuncak yapımcılığı"nın da bu kitapta yer alması, tamamen yukarıdaki amaç doğrultusunda bilinçli bir seçimdir. Bu envanter çalışmasının nihai amaçlarından biri, günümüzdeki geleneksel çocuk oyunlarını isim isim belirlemek, oyunların oynanışını ve oyuncakların yapım aşamalarını ayrıntılı olarak ortaya koymaktır. Bu çalışmanın diğer bir amacı ise, "Kültürel Ani-

masyon Tasarımcılığı" alanının çağın teknolojilerini de kullanarak daha profesyonel ve daha çağdaş sunumlar yaratmasına katkı sağlamaktır.

Kitapta yer alan çocuk oyunları sınıflandırması, M.Öcal Oğuz ve Petek Ersoy'un hazırladığı "Türkiye'de 2004 Yılında Yaşayan Geleneksel Çocuk Oyunları" adlı kitapta Petek Ersoy tarafından yapılan sınıflandırmaya dayanmaktadır. Bu sınıflandırmaya göre çocuk oyunları, oyuncakların ham maddesi esas alınarak on üç bölüme ayrılmıştır. Ayrıca kitabın sonuna oyunlarına ve içeriklerine daha iyi erişimi sağlamak amacıyla dizin eklenmiştir.

Oyunların derlenmesinde gösterimci kuramın önem verdiği bilgilere öncelik tanınmıştır. Çocuk oyunları ile ilgili bilgilerden önce her bölümün başında derleyen, derleme tarihi, kaynak kişi, oyunun mekânı, kaynak kişinin oyunu kimlerden öğrendiği, oyuncağın adı, oyuncağın yapımında kullanılan malzemeler, oyuncağın hazırlanışı ve oyuncuların cinsiyeti hakkında da bilgi verilmiştir.

"2005 Yılında Çorum'da Yaşayan Geleneksel Çocuk Oyunları" adlı bu kitap, günümüzde oyun oynama vaktini sanal ortamda bilgisayar karşısında geçiren çocuklara, geleneksel çocuk oyunları hakkında bilgi sunma ve bunlardan çağdaş kentin oyun alanlarına taşınabilir olanlarını yeniden görmelerini sağlama düşüncesine de hizmet etmektedir. Diğer yandan, çağdaş kent yöneticilerinin kentsel oyun alanlarını, çocuk park ve bahçelerini oluştururken, geleneksel çocuk oyunlarının oynanmasına imkân tanıyacak veya yeniden hatırlanmasını sağlayacak mekânlar yaratmalarına esin kaynağı olmak da bu çalışmanın hedefleri arasında yer almaktadır. Çağdaş kent, futbol, voleybol, basketbol, hentbol, golf, paten vb. oyunlar için alan açarken, çelik çomak oynamak ve topaç çevirmek için hiçbir mekân yaratamamıştır. Bunun sonucu olarak, geleneksel çocuk oyunlarının çağdaş kente taşınmayacağı gibi bir yaklaşım doğmuş ve bu oyunların, "kırsal bölge oyunları" olduğu ve çağdaş yaşamın içinde yer alamayacağı kanısı yaygınlaşmıştır. Çağdaş kent kültürünün, bu oyun ve oyuncakları tanımaması, eğitim kurumlarından medyaya ve oyuncak sanayine kadar bütün örgün veya yaygın kültür üretim ve tüketim alanlarında kullanılabilecek büyük bir zenginliğin unutulmasına neden olmaktadır. Örneğin, eğitim kurumları bu oyunları yaygın eğitimin bir parçası olarak öğretmemekte, geleneksel hayatı canlandıran televizyon dizilerinde bile çocukların büyükler gibi davranmaları sağlanmakta, onları geleneksel oyun alanlarında gösteren çekimler yapılamamaktadır.

Kültür turizmi açısından konuya bakıldığında ise, gerek küçükler gerekse büyükler için, turizm bölgelerinde ve otellerde planlanan oyun animasyonlarında geleneksel Türk çocuk oyunları esin kaynağı olamamaktadır. Bu animasyonlarda genellikle kültür turizmi alanında ilerlemiş ülkelerin yaratıldığı tasarımlar yer almaktadır. Bu, Türkiye'nin dünyanın dört bir yanından gelen konuklarına kendi kültürünü sunamaması şeklinde bir kültür turizmi sorunu olduğu kadar, kendi toprakları üzerindeki somut olmayan kültürel mirasın dünya mirası olarak kabul ederek yaşatılması yönündeki çabalara katkı sağlamadığı için, UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesine de aykırı bir tutum sergilemiş olmaktadır.

Diğer yandan, dünyada son yıllarda gündeme gelen "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi" sorunu, çocuk oyun ve oyuncaklarının nasıl müzelenmesi gerektiğini de içermektedir. Yakın gelecekte Türkiye müzelerinde böyle bir alanın doğması kaçınılmazdır. Elinizdeki çalışma, bu alandaki gereksinimlere de cevap vermeyi amaçlamaktadır. Bu kitaptaki oyunlar derlenirken, oyunların oynanış biçimleri, aşamaları, oyuncakları, oyuncakların yapım aşamaları ayrıntılı olarak belgelenmiş ve görselleştirilmiştir. Bu belge ve oyuncaklar, bu ürünler üzerine araştırma yapmak isteyenlerin de kullanımı düşünülerek Hitit Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Halkbilimi Arşiv ve Müzesi'ne konulmuştur.

Bütün bu yaptıklarımız, lisans öğrencilerimizin özverili derlemeleriyle mümkün olmuştur. Bu derlemelerin bilimsel bir yayının parçası olabilmesi için harcanan mesaide Türk Halkbilimi Bölümü Yüksek Lisans öğrencisi Dilek Beden'in "yayına hazırlayan" olarak katkısı büyük olmuştur. Bu kitabın yazarları olan lisans öğrencilerime ve editörleri olan bize, bu tür araştırmalar yapma imkânını veren Hitit Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Suat Kıyak'a başta Çorum Belediyesi ve Grafiker Yayıncılık olmak üzere bu kitabın basımına katkı sağlayan kişi kuruluşlara ve Çorum halkına teşekkür ediyorum.

M. Öcal OĞUZ
Gazi 2006

İÇİNDEKİLER

AŞIKLA OYNANAN OYUNLAR	
Aşık Oyunu	10
BİLYEYLE OYNANAN OYUNLAR	
Sırma Oyunu.....	11
ÇOMAK (TAHTA, SOPA, DEĞNEK) İLE OYNANAN OYUNLAR	
Çelik Çomak Oyunu.....	12
Çelik Çomak Oyunu (2)	13
Çoş Oyunu	15
Gıcı Gıcı Oyunu	16
Gömmeli Çelik Oyunu	17
Keçi Oyunu	18
Kuyu Çeliği Oyunu	19
Tenme Oyunu.....	20
HERHANGİ BİR OYUNCAĞI OLMAYAN OYUNLAR	
Aç Kapıyı Bezirgânbaşı Oyunu	21
Aşmalı Oyunu	22
Birdirbir Oyunu	23
Birdirbir Oyunu (2).....	25
Çardaklı Oyunu	26
Çat Çat Kaynana Oyunu	27
Ebe Saat Kaç Oyunu	28
Eşek Bekçisi Oyunu.....	29
Eş Eşim Oyunu	31
Güvercin Taklası Oyunu.....	32
İPLE (HALAT) OYNANAN OYUNLAR	
Harro Marro Oyunu	33
KAŞIKLA OYNANAN OYUNLAR	
Leylek Getirdi Oyunu	34
KAYIŞLA OYNANAN OYUNLAR	
İstasyon Oyunu.....	35

Kayış Oyunu	36
Tula Oyunu.....	37

MENDİLLE OYNANAN OYUNLAR

Körebe Oyunu.....	38
Mendil Saklama Oyunu	39

TAŞLA OYNANAN OYUNLAR

Çadırıma Çardak Oyunu	40
Dalle Oyunu	41
Kale Oyunu	42
Okkel Oyunu.....	43
Okkel Oyunu (2).....	44

TERLİKLE OYNANAN OYUNLAR

Terlik Oyunu.....	45
-------------------	----

TOPLA OYNANAN OYUNLAR

Cingilli Top Oyunu	46
Top Oyunu	47

TOPAÇLA OYNANAN OYUNLAR

Maymun Çevirme Oyunu	48
----------------------------	----

FOTOĞRAFLAR	49
--------------------------	-----------

AŞIK OYUNU

Derleyen: Özge KABAKÇI

Derleme tarihi: 11.12.2005

Kaynak kişi: Recep KURŞUNCU

Oyunun mekânı: Düz ve geniş alanlar

Kaynak kişinin oyunu kimlerden öğrendiği: Büyüklerinden, ağabeylerinden

Oyuncak: Aşık kemiği

Oyuncağın hazırlanışı: Koyun ve keçi gibi küçükbaş hayvanların arka ayaklarının diz kısmından çıkartılan kemiğe "aşık" adı verilir. Bu kemik çıkarılıp haşlanır ve aşıkların yandaki çukur tarafına kurşun dökülür veya zift, sakız gibi maddeler yapıştırılır. Bu aşıklara "akat", "bey", "kurşunlu" gibi isimler verilir.

Oyuncuların cinsiyeti: Bu oyun, 10-15 yaşlarındaki erkek çocukları arasında oynandığı gibi, nadiren yetişkinler arasında da oynanmaktadır.

En az 4 kişiyle oynanan aşık oyununda ilk olarak yere bir çizgi çizilir. Her oyuncu çizilen bu çizginin üzerine önceden belirlenen sayıda aşık dize. Oyuncular öncelik sırasını belirlemek için yanlarındaki duvara doğru ellerindeki aşığı atarlar. Aşıkların duvara yakınlığına göre sıralarını alırlar. İlk sırayı alan oyuncu elindeki aşıkla, dizili aşıkları devirmeye ya da çizgiden çıkarmaya çalışır. **(F:1)** Vuramazsa diğer oyuncular sırayla atışlarını yaparlar. Tek vuruşta aşıklardan birini çizgi dışına çıkartan oyuncu, aşığının bulunduğu yerden tekrar atış yapma hakkını kazanır. Bu hakkı, aşığı çizgi dışına çıkaramadığı zaman ölür, sıra diğer oyuncuya geçer. Çizgi üzerindeki aşıklar bitince oyun yeniden başlar. En çok aşık alan oyuncu oyunu kazanmış olur.

SIRMA OYUNU

Derleyen: Pınar AKLAN

Derleme tarihi: 2005

Kaynak kişi: Feyyaz ÇETİNTÜRK

Oyunun mekânı: Toprak alanlar

Kaynak kişinin oyunu kimlerden öğrendiği: Arkadaşlarından

Oyuncak: Bilye

Oyuncuların cinsiyeti: Erkek

En az 2 kişiyle oynanan sırma oyununda ilk olarak, toprak bir alana bir su arkına benzer biçimde kimi yerlerde kalınlaşan kimi yerlerde incelen iki çizgi çizilir. Bu iki çizginin arası 3 ile 40 cm. arasında değişir. Çizgilerin en sonuna da bir metre çapında bir daire çizilir ve dairenin ortasına bir adet bilye konur. Aralarında çekilen kuraya göre oyuncular sıraya girerek üç defa atış yaparlar.

Oyunun amaçlarından birincisi; oyuncunun bilyesini dışarı çıkarmadan yol almasıdır. Bilyesini dışarı çıkaran oyuncu en başa döner ve yeniden başlar. İkincisi ise; arkadaki oyunculara yakalanmamaktır. Diğer oyuncularla aradaki mesafe az ise, arkadan gelen oyuncu öndeki oyuncunun bilyesini vurarak çizginin dışına çıkarabilir ve bilyesi dışarı çıkan oyuncu tekrar en başa dönmek zorunda kalır. Başa dönmeden bilyeleri vurmaya başaran oyuncu yuvarlağın içine girmeyi başarır. Amaç; ortadaki bilyeyi de dışarıya çıkarmaktır. **(F:2)**

ÇELİK ÇOMAK OYUNU

Derleyen: Şevket KARAÇAY

Derleme tarihi: 2005

Kaynak kişi: Seyit ERTEL

Oyunun mekânı: Genellikle köy meydanında toprak alanlar

Kaynak kişinin oyunu kimlerden öğrendiği: Büyüklerinden

Oyuncak: 50-60 cm uzunluğunda bir sopa (çomak) ile 10-15 cm arasındaki bir çubuk (çelik)

Oyuncağın malzemesi: Tahta

Oyuncuların cinsiyeti: Erkek

Oyuna başlarken ilk olarak, bir karış eninde ve yarım karış derinliğinde bir çukur kazılır. Oyuna hangi takımın başlayacağına karar vermek için, küçük bir kiremit parçasının bir tarafı ıslatılır. Bir takım ıslak tarafı, diğer takım da kuru tarafı seçer. Kiremit, havaya atılır, hangi tarafın üste geleceğini bilen grup oyuna başlamaya hak kazanır. Daha sonra çelik, çukurun bir tarafına köprü şeklinde konur. Oyuna başlayacak takımın oyuncularından biri çukurun başında, diğerleri de kuyunun etrafındadır. Çünkü rakip takımın fırlattığı çeliğe ellerindeki çomaklarla vurmaya çalışacaklardır. Çukurun başındaki oyuncu çeliği çukura koyar. Oyuncu, çomağı çeliğin altına koyar ve fırlatır. Rakip takım oyuncuları çeliğe havada vurup çukura geçirmeye çalışır. **(F:3)** Geçirirlerse 3 puan diğer takımdan eksiltilir ve oyunu başlatma hakkını kazanırlar. Eğer vuramazlarsa oyunu başlatan oyuncu çomağını çukura koyar, rakip takım çomağı çukurdaki çeliğe vurmaya çalışır. Vurursa oyunu başlatma hakkını kazanır. Vuramazsa "Dedem Sakalı" yapılır.

Dedem Sakalı: Oyuncu, çeliği sakal gibi çenesine koyar. Sonra çukurun üstüne bırakır. Çeliği bir seferde çomağıyla kaldırıp fırlatmaya çalışır. Bunu en fazla 3 kere yapabilir. Sonra çeliğin düştüğü yer ile çukur arası adımlanır. Çıkan adım sayısına göre oyuncu, rakip takımın aynı yeri kaç adımda atlayacağını söyler. Kendi adım sayısından daha az adım sayısı vermeye dikkat eder; çünkü rakip takım verilen adımda iki mesafe arasını hoplarsa o adım sayısı kadar puan alır. Ayrıca başlatma hakkını kazanmış olur. Hoplayamazsa puanı diğer takım alır. En çok puan alan takım kazanmış olur. Diğer takıma ceza verilir.

ÇELİK ÇOMAK OYUNU (2)

Derleyen: Mehmet ÜNALIR

Derleme tarihi: 03.12.2005

Kaynak kişi: Şenol ÇEVİK

Oyunun mekânı: Boş alanlar

Kaynak kişinin oyunu kimlerden öğrendiği: Büyüklerinden

Oyuncak: 60-70 cm uzunluğunda çomak denilen bir sopa ve 10-15 cm uzunluğunda çelik denilen küçük bir çubuk (F:4)

Oyuncuların cinsiyeti: Erkek

En az 4 kişiyle oynanan çelik çomak oyununda ilk olarak çelik denilen çubuk ile çomak denilen sopa ayarlanır. Boş bir alana çıkılır. Bu alanda küçük bir çukur kazılır. Oyunu oynayacak kişiler;

Portakalı soydum

Başucuma koydum

Ben bir yalan uydurdum

Duma duma dum

Kırmızı mum

Dolapta pekmez

Yala yala bitmez

Ayşecik cik cik cik

Fatmacık cık cık cık

Sen bu oyundan çık

tekerlemesini söyleyerek eşleşirler. (F:5) Daha sonra oyunda hangi takımın ebe olacağını belirlemek için yassı bir taş bulunur. Bu taşın bir tarafına tükürülür. Takımlardan biri yaş tarafı, diğeri ise kuru tarafı seçer. Seçim yapıldıktan sonra taş havaya atılır.

Taş yere düştükten sonra, taşın hangi tarafı üste gelmişse o tarafı seçen takım ebelikten kurtulur. Ebe olan takım daha önceden eşilmiş olan çukurun 20-30 metre karşısına geçer. Diğer takım çukurun başında durur. Çelik denilen küçük çubuğu bu çukurun üstüne koyar ve çomak denilen sopayı çukurun içine sokar. Çomakla, çeliği havada gidecek şekilde ve çok hızlı olarak ittirerek ebe takıma doğru fırlatır. (F:6) Ebe takım çeliği havada yakalamaya çalışır. Yakalayamazsa, karşı takım elindeki çomağı hemen başında durdukları çukurun üzerine bırakır. Ebe takım çeliği en son düştüğü yerden alır. Çukurun üstünde duran çomağa çeliği fırlatarak vurmaya çalışır.

Vurabilirse ebelikten kurtulur. Daha sonra yerde olan çeliğin bir kenarına çomakla vurarak çeliğin havalanmasını sağlar ve havalanan çeliğe çomakla vurarak çukurdan uzaklaştırmaya çalışır. Takım çeliğe 3 defa vurduktan sonra çeliğin uzaklaşma mesafesine göre ebe takımdan biri çeliğin olduğu yerden çukura zıplamaya çalışır. Eğer ebe takımdan biri çukura zıplayabilirse ebelikten kurtulurlar. Çukura ulaştığında elindeki çomağı çukura vurur bir puan alır ve çomakla çeliğe vurarak bir puan daha alır. Daha sonra çeliği eline alır ve bu çelikle çomağı saydırmaya çalışır. Her saydığı bir puandır. Takımın adımlarından, çukura ve çeliğe vurmasından ve de çomağı saydırmasından aldığı puanların hepsi toplanır. Toplanan bu puanların hepsi 100'e ulaşırsa ebe takıma bir kabak verilmiş olur. Ebe olan takımın bir diğer şansı da ebelikten kurtulup 100 puana ulaştığı zaman bir kabağın- dan kurtulmasıdır. Bir takımın diğer takıma kabak vermesi için kendisinin hiç kabağı olmaması gerekir. Hangi takım karşı takıma 5 kabak vermeyi başarırsa oyunu kazanmış olur. Yenilen takım yenen takıma şeker ısmarlar.

ÇOŞ OYUNU

Derleyen: Ayşen KİSBET

Derleme tarihi: 20.12.2005

Kaynak kişi: Fikret ERDEM

Oyunun mekânı: Sokak

Kaynak kişinin oyunu kimlerden öğrendiği: Ağabeylerinden, arkadaşlarından

Oyuncak: Her oyuncuya ait çok kısa olmayan, orta kalınlıkta bir değnek

Oyuncuların cinsiyeti: Erkek

Çoş oyunu en az üç kişiyle oynanır. İlk iş güdekçiyi seçmektir. Bu iş için çocuklardan birisi bütün oyuncuların değneklerini eline alır, iki eliyle tutarak başından arkaya doğru atar. **(F:7)** Daha sonra gözlerini yumarak arkaya doğru yürür. Bu yürüme işini ayaklarını sürterek yapar ve değneklerden birisine rastlar. Değneğine rastlanan çocuk güdekçilikten kurtulur. En sona kalan güdekçi olur. Güdekçi olan çocuk çoş değneğini oyun alanının düz bir yerine düzgünce yatırır, başucuna dikilir. Oyuncular tekrar çoş değneklerini cirit atar vaziyette yerde yatan değneğe vurmak üzere atarlar. Yerde yatan çoşa isabet edip de eğrilirse veya yerinden oynayıp fırlarsa güdekçi çoşunu eski hâline getirmek üzere çalışırken değneği bozan çocuklar da kendi çoşunu kaçırlar yahut çoş değneklerinin üstüne basarlar ve "çoşş" diyerek orada kalır. Değneğini alarak kaleye kaçmak için fırsat bekler. Kale, çocuğun ilk defa çoşu bozmak üzere değneğini attığı yöndür. Güdekçinin çoşunun düzeni bozulur bozulmaz hemen fırlayarak çoşunu kapar ve kaleye doğru kaçar. Bu oyunda güdekçi yetersiz olursa kolay kolay güdekçilikten kurtulamaz. Dikkatsizlik ve güdekçiye el değdirmek güdekçiliği üzerine almak demektir.

GICI GICI OYUNU

Derleyen: Nuray FERHATOĞLU

Derleme tarihi: 11.12.2005

Kaynak kişi: Hamza ÖZÇETİN

Oyunun mekânı: Boş alanlar, çayırlar

Kaynak kişinin oyunu kimlerden öğrendiği: Büyüklerinden

Oyuncak: Her oyuncuya ait birer değnek ve bir şapka

Oyuncuların cinsiyeti: Erkek

Gıcı gıcı oyununda takım başına düşen kişi sayısında bir sınır yoktur ancak; genellikle takımlar beşer kişilik gruplardan oluşur. Her oyuncu elindeki küçük değneği, mesafesini diğer arkadaşlarıyla belirlediği direğin üzerindeki şapkaya atar. **(F:8)** Değnek şapkaya dokunursa, oyuncu "yarım efe" olur ve kendi ile dikilen direk arasındaki mesafeyi yürüyerek gidip gelir. Attığı değneği alır. Eğer atılan değnek şapkaya isabet etmezse, oyuncu aradaki mesafeyi tek ayağı havada sekerek gidip gelir. Ağız kapalıdır ve konuşması oyunun kurallarına göre yasaktır. Konuşur ya da ağzını açarsa diskalifiye olur. Her oyuncu bir kez atış yapma hakkına sahiptir. Takımlardan biri şapkayı düşüremezse sıra diğer takıma geçer. Takım oyuncularından biri atışı yapar ve şapkayı düşürürse "tam efe" olur. Elindeki değneği attığı nokta ile direk arasındaki mesafeyi yürüyerek gidip gelir. Bu sırada ağız açıktır, isterse konuşabilir. Şapkayı hangi takım düşürürse oyunu kazanır. Oyunun sonunda ödül ya da ceza yoktur.

GÖMMELİ ÇELİK OYUNU

Derleyen: Ersel BERİÇ

Derleme tarihi: 09.12.2005

Kaynak kişi: Ahmet EKİNCİ

Oyunun mekânı: Tarla, mera gibi yerler (Kolay kazılması için)

Kaynak kişinin oyunu kimlerden öğrendiği: Akrabalarından, büyüklerinden

Oyuncak: 10-15 cm uzunluğunda çelik adı verilen tahta ve 60-70 cm uzunluğunda çomak adı verilen sopa

Oyuncuların cinsiyeti: Erkek

Oyuncu sayısı açısından belli bir zorunluluğu olmayan gömmeli çelik oyununa başlarken kura (çöp) çekilir ya da para (yazı-tura) atılır. Oyuncular arasından bir ebe seçilir ve onun eline çelik verilir. Diğer oyuncuların elinde ise çomak bulunur. Tüm oyuncular geniş bir daire oluşturur. Ebe, elindeki çeliği karşısındaki oyunculardan herhangi birine çok hızlı olmak şartıyla, oyuncunun vurabileceği şekilde atar. Karşısındaki oyuncu çeliğe vurur ve uzaklaştırırsa, ebe olan kişi koşarak çeliği almaya gider. Diğer oyuncular da ebenin, atışı yaparken bulunduğu yere koşar ve ellerindeki çomaklarla ebenin kuyusunu kazmaya çalışırlar. Ebe geri dönmeden tüm oyuncular yerlerine dönerler. Ebe olan kişi çeliği bu kez başka bir arkadaşına atar. O kişi de çomakla çeliği uzaklaştıramazsa ebelik, çeliğe vuramayan oyuncuya geçer. Oyunculardan birinin kazılan kuyusu diz mesafesine geldiğinde oyun bitmiş olur ve kuyunun sahibi kuyunun içine konur. **(F:9)** Kuyu kapatılır. Oyunu kaybeden kişi kuyuyu açmak için çomaktan başka araç kullanamaz ve gömüldüğü yerde yalnız bırakılır.

KEÇİ OYUNU

Derleyen: Selçuk PAK

Derleme tarihi: 2005

Kaynak kişi: Hüseyin BAŞKAYA

Oyunun mekânı: Köylerde boş araziler

Kaynak kişinin oyunu kimlerden öğrendiği: Arkadaş çevresinden

Oyuncak: Her oyuncuya ait bir adet sopa ve plastik bir şişe

Oyuncuların cinsiyeti: Erkek

En az 4 kişiyle oynanan keçi oyununa başlarken ilk olarak yere plastik bir şişe konulur. Oyuncular grup sayıları eşit olacak şekilde ellerinde sopalarla, şişe ortalarında olmak kaydıyla karşılıklı dizilirler. Şişenin gruplardan eşit mesafede uzak olması gerekir. **(F:10)** Gruplardan bir kişi, sopanın ucu şişeyi görecektir şekilde, sopasını on kez üst üste atar. Her vuruşunda bir puan kazanır. Daha sonra atış yapan oyuncunun karşısındaki kişi atış yapmaya başlar. O da on atış yapar ve her vuruşunda bir puan kazanır. Bu karşılıklı atışlar sonrasında en az puanı alan fazla puan alanı sırtında taşır. **(F:11)** Yenilen, yani oyuncuyu sırtında taşıyan kişi oyundan elenir. Diğer oyuncular da aynı şekilde sopayı atar ve az puan alan fazla puan alanı sırtında taşıyarak elenir. Daha sonra yenenler kendi aralarında oyunu aynı şekilde sürdürürler. Oyun bu şekilde devam eder, elenenlerden sonra geriye sadece bir oyuncu kalır ve oyunu kazanan kişi olur.

KUYU ÇELİĞİ OYUNU

Derleyen: Mehtap EKİNCİ

Derleme tarihi: 13.12.2005

Kaynak kişi: Hasan KÖSE

Oyunun mekânı: Açık alanlar

Kaynak kişinin oyunu kimlerden öğrendiği: Dedesinden

Oyuncak: Kısa bir tahta (çelik) ile bir değnek (çomak)

Oyuncağın hazırlanışı: Çelik adı verilen değnek, her iki ucu sivriltilerek yontulur.

Oyuncuların cinsiyeti: Erkek

Kuyu çeliği oyununda ilk olarak düzgün bir yere, değneğin ucunun girebileceği genişlikte, oyuncu sayısı kadar kuyu kazılır. Çelikler buraya yerleştirilir. Daha sonra ileriye bir çizgi çizilir. Oyuna başlarken herkes sıraya geçer ve ellerindeki değnekleri fırlatmaya başlarlar. Değneği en uzağa atan oyuncu, oyuna diğerlerinden önce başlar. Oyuna başlayan oyuncu değneğini çeliğin altındaki çukura sokarak bütün gücüyle fırlatır ve fırlattığı çeliğe havada vurmaya çalışır. Aynı şeyi diğer oyuncular da sırayla tekrarlar. Daha sonra düşen değneklerden hangisi çizilen çizgiye yakın olursa, oyunu, o değneğin sahibi kazanır. Eğer değneklerden hiçbiri çizgiye ulaşmamışsa, oyun tekrar oynanır.

TENME OYUNU

Derleyen: Tuğba DAĞAŞAN

Derleme tarihi: 21.10.2005

Kaynak kişi: Veysel DALKILIÇ

Oyunun mekânı: Düz bir alan

Kaynak kişinin oyunu kimlerden öğrendiği: Arkadaş çevresinden

Oyuncak: Her oyuncuya ait bir metre uzunluğunda değnekler

Oyuncuların cinsiyeti: Erkek

En az 4 kişiyle oynanan tenme oyununun kuralları kişi sayısına bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Oyunculardan üç tanesi kendilerinin belirledikleri bir noktada yan yana dizilirler. Dördüncü oyuncu ise ebe olarak seçilmiştir ve seçilen ebe kendisine ait değneği, yan yana dizilen diğer üç oyuncuya paralel ve en az birkaç metre uzaklıktaki bir noktaya yerleştirerek, değneğin başında beklemeye koyulur. Diğer üç oyuncu ise sırayla kendi değnekleriyle, ebe olan oyuncunun değneğine vurmaya çalışırlar. **(F:12)** Ebenin değneğini vuran her oyuncu, kendi değneğin düştüğü noktaya ve değneğin en uzak ucuna, oyuncuların dizilişine paralel olacak şekilde, ebenin değneğini yerleştirir. Ebenin değneği, oyuncuların her vuruşunda biraz daha uzağa gider. Sonunda ebenin değneği vurulamayacak kadar uzaklaşır. Daha sonra ebe, diğer üç oyuncunun değneklerini teker teker toplar **(F:13)** ve elindeki üç değnekle oyuncuların yer aldıkları noktaya gelerek kendi değneğini vurmaya çalışır. Eğer vurabilirse, vurduğu değneğin hangi oyuncuya ait olduğu tespit edilir ve o değneğin sahibi ebe olur; vuramazsa da ebeliğe devam eder ve oyun bu şekilde sürer.

AÇ KAPIYI BEZİRGÂNBAŞI OYUNU

Derleyen: Tuğba İLERİ

Derleme tarihi: 15.12.2005

Kaynak kişi: Nuriye GEDİK

Oyunun mekânı: Açık havada, çimenlik, toprak alanlar

Kaynak kişinin oyunu kimlerden öğrendiği: Arkadaşlarından, yaşıtla-
rından

Oyuncuların cinsiyeti: Kız ve erkekler beraber oynarlar.

En az 10 kişi ile oynanan aç kapıyı bezirgânbaşı adlı oyunda ilk olarak iki kişi ebe seçilir. Bu iki oyuncu ellerini havada birleştirerek köprü kurarlar ve tüm oyuncular sırayla bu köprünün altından geçerler. Geçerken de hep beraber şu tekerlemeyi söylerler:

Aç kapıyı bezirgânbaşı bezirgânbaşı

Kapı hakkı ne alırsan ne alırsan

Bir sıçan iki sıçan

Üçüncü de kapana kısarı

Oyuncular kapana girip kısırlar ve iki oyuncu seçtikleri bir ismi (meyve, renk, çiçek, şehir) birlikte söylerler. Bu iki oyuncu hangi ismi söylerlerse, o ismin ait olduğu oyuncunun arkasına geçerler. Diğer oyuncular bu söylenen isimleri duymazlar ve hepsi sırayla kapana kısılarak seçtikleri isimleri söylerler, daha sonra da köprü kurmuş olan ebelerden birinin arkasına geçerler. Bu böyle devam eder ve en sonunda ortaya bir çizgi çizilerek, ebeler arkalarındaki oyuncularla beraber bu çizginin iki tarafında karşılıklı dururlar. Sonra el ele tutuşup her iki grup birbirini tüm kuvvetiyle çekerek çizginin diğer tarafına geçirmeye çalışır. Arkasında daha fazla oyuncu olan ebenin grubu oyunu kazanır.

AŞMALI OYUNU

Derleyen: Dilek YILDIRIM

Derleme tarihi: 15.12.2005

Kaynak kişi: Ömer ŞAHAN

Oyunun mekânı: Köyde boş arsalar, harman yerleri, ev önleri

Kaynak kişinin oyunu kimlerden öğrendiği: Büyüklerinden

Oyuncuların cinsiyeti: Erkek

En az sekiz kişiden oluşan bir grup oyuncu, oyuna kimin başlayacağına karar verdikten sonra tek sıra hâlinde dizilir. En başta duran oyuncu ellerini dizlerine dayayarak eğilir, yanındaki kişi onun üzerinden atlar ve bir adım ileride o da ellerini dizlerine dayayarak eğilir. Üçüncü oyuncu, birinci ve ikinci oyuncunun üzerinden atlayarak diğer oyuncularla aynı şekilde eğilir. **(F:14)** Bu şekilde tüm oyuncular atlayıp da eğildikten sonra ilk eğilen kişi doğrulur ve hepsinin üstünden atlayarak tekrar eğilir. Onun ardından ikinci de aynı şeyi yapar. Sırayla tüm oyuncular da aynı işlemi tekrarlar. Oyunun temel kuralı; eğilenin üstünden atlarken takılmamak ve eğildiğinde üstünden atlayanı taşıyabilmektir. Bunları yapamayan oyundan atılır.

BİRDİRBİR OYUNU

Derleyen: Gülcan AYDİLEK

Derleme tarihi: 12.12.2005

Kaynak kişi: Ebrar AKYOL

Oyunun mekânı: Geniş alanlar

Kaynak kişinin oyunu kimlerden öğrendiği: Ağabeylerinden

Oyuncuların cinsiyeti: Erkek

8-15 kişiyle oynanan birdirbir oyununda ilk başta bir oyuncu elini dizlerine dayayarak öne eğik bir vaziyette durur. Diğer oyuncular eğilen kişinin üzerinden sırayla atlamaya başlarlar. **(F:15)** Atlarken de şu tekerlemeyi söylerler:

Birdir bir

İkidir iki

Üçtür üç

Dörttür dört

Daha sonra başta duran yani ebe olan kişi 'beşim fes' der ve başında şapkası varsa fes niyetine sırtına koyar. Onun arkasından gelen oyuncular da fes koyma işini böyle devam ettirirler. Fesi düşüren oyuncu, ortada bulunan kişinin yerine geçmek zorunda kalır; sonra "altıdır altı" diyerek atladıktan sonra altı adım atar ve herkes onun yaptığını yapar. Sıra yine ebeye geldiğinde bu sefer "yedi yerimde" der, ortada bulunan kişinin üstünden atlar ve yere düşer. Düşükten sonra yedi adım atarak ilerler. Ebeden sonra gelen oyuncular da ortadaki kişinin üzerinden atladıktan sonra ebenin düştüğü yere düşmek zorundadır. Onlar da düşükten sonra yedi adım atarlar, ebe bu sefer "sekizim seksek" der ve ortadaki kişinin üzerinden atlar, atladıktan sonra sekiz kere sekerek koşar ve yine sırayla oyuncular "dokuzum durak" diyerek çeşitli yerlerden ebenin üzerinden atlarlar. Oyuncular kırıdamadan dururlar; çünkü ortadaki kişiyi rahatsız edecek şekilde durmaları ve onu devirmeleri gerekir. 10. bölümde ebe "onum orak" der ve atlar. Atladıktan sonra elini orakla biçer gibi yaparak on adım atar ve herkes ebenin yaptığını yapar. Sıra yine ebeye geldiğinde "on birim yağlı çörek" der ve elini çörek yapmış gibi sıvazlayarak ortadaki kişinin sırtına vurur ve atlar. Atladıktan sonra on bir adım atar. Daha sonra ebe "on ikim vız" der ve atlar, atladıktan sonra on iki adım atması gerekir. Adımları atarken arkadan gelen oyuncuya yakalanmaması gerekir. Eğer yakalanırsa üstünden atladığı kişinin yerine geçmek zorunda kalır. Ebe bu sefer "on üçüm köpek balıkla-

ması" der ve elini ortadaki oyuncunun üzerine koyarak atlar. Atladıktan sonra on üç adım atar. Ebeden sonra gelen oyuncular da aynı hareketi tekni şaklatarak "on dördüm can kız" der. Atladıktan sonra on dört adım atar. 15. bölümde "on beşim yarım minare" der, ortada bulunan oyuncu eğik şekilde biraz daha kalkar ve böylece yarım minare olmuş olur. (F:16) Ebe, ortadaki oyuncu bu şekildeyken üzerinden atlar. Bu hareketi de tamamladıktan sonra "on altım kırık minare" der. Ortadaki oyuncu biraz daha kalkar ve bu şekildeyken onun üzerinden atlamaya çalışırlar. Son olarak ebe "on yedim bütün minare" der. Ortada bulunan oyuncu tam doğrulur ve sadece kafasını biraz içeri sokar. Oyuncular ortadaki kişi bu şekildeyken üzerinden atlarlar ve oyun böylece tamamlanmış olur. Oyun esnasında ebenin yaptığı hareketleri yapamayan oyuncular, öne doğru eğik olan oyuncunun yerine geçerler.

BİRDİRBİR OYUNU (2)

Derleyen: Abdurrahim VAROL

Derleme tarihi: 2005

Kaynak kişi: Yaşar TORTUM

Oyunun mekânı: Boş alanlar

Kaynak kişinin oyunu kimlerden öğrendiği: Büyüklerinden

Oyuncuların cinsiyeti: Erkek

Birdirbir oyununda öncelikle, lider oyuncunun yani ebenin kim olacağına karar verilir ve oyuncular sırayla atlamak için hazırlanır. Oyuncular yatan kişinin üzerinden atlarken birtakım sözler söylerler. Atlarken, söylenmesi gereken sözü unutan oyuncu "ebemin dediği" diyerek yanılmaktan kurtulur. Lider oyuncu ilk atlayışında "birdirbir" der. Diğer oyuncular da aynı işlemi tekrarlarlar. İkinci atlayışta ebe "ikidir iki", üçüncü atlayışta "üçtür üç", dördüncü atlayışta "dörtte bir göt", beşinci atlayışta "beştir fes" der ve bezini veya şapkasını yatan kişinin sırtına koyar. Diğer oyuncular da ebenin yaptığı hareketlerin aynısını yaparlar. Altıncı atlayışta ebe "altı kalktı" diyerek koymuş olduğu bezi ya da şapkayı geri alarak atlar. Oyuncular da arkasından aynısını yaparlar. Yedinci atlayışta "yedi yerinde" der ve düştüğü yerde kalır. Oyuncular da düştükleri yerde kalmak zorundadırlar. Sekizinci atlayışta "sekizim seksek" denir ve ebe sekerek koşmaya başlar. Oyuncular da aynı işlemi tekrarladıktan sonra ebeyi ya da kendilerinden önceki oyuncuyu yakalamaya çalışırlar. Dokuzuncu atlayışta ebe "dokuzum durak" der ve düştüğü yerde dik durur. Oyuncular da böyle diyerek atladıktan sonra ebeye ya da önceki oyuncuya dokunmaya çalışırlar. Onuncu atlayışta "onum orak" denir ve ebe eliyle sap biçme hareketi yapar. Diğer oyuncular da aynı işlemi yaparlar. On birinci atlayışta "on birim yağlı çörek" diyen ebe, yatan kişinin üzerine bezini ya da şapkasını koyar. On ikinci atlayışta "on ikim vız" diyen ebe kaçmaya başlar. Kendisinden sonra gelen oyuncular da aynısını yaparak ebeyi yakalamaya çalışırlar. On üçüncü yani son atlayışta ebe "on üçüm minare kırığı" diyerek dik duran oyuncunun üzerinden atlamaya çalışır. **(F:17)** Diğer oyuncular da aynı hareketi yaparlar, atlayamayan oyuncu yatmak zorunda kalır.

ÇARDAKLI OYUNU

Derleyen: Gizem Necibe AKMAN

Derleme tarihi: 15.12.2005

Kaynak kişi: Osman ÖZSOY

Oyunun mekânı: Düz bir alan

Kaynak kişinin oyunu kimlerden öğrendiği: Arkadaşlarından, büyüklere rinden

Oyuncuların cinsiyeti: Erkek

Çardaklı oyunu, 4-5 kişilik iki takım arasında oynanır. Bir kişi (hakem) yere dayanır ve bacaklarını açar. Oyunculardan birisi kafasını hakemin bacakları arasına koyarak eğilir. Takımın diğer oyuncuları da onun arkasına aynı biçimde dizilirler. Diğer takımın oyuncuları sırayla bu oyuncuların üzerine atlarlar. Tüm oyuncular atladıktan sonra 10'a kadar sayarlar. Sayı sayma işlemi bitinceye kadar alttakilerin yere düşmemesi gerekir. **(F:18)** Düşmezlerse oyunu kazanırlar ve tekrar atlama hakkını kazanırlar. Düşerlerse atlama sırası diğer takıma geçer. Oyun bu şekilde devam eder.

ÇAT ÇAT KAYNANA OYUNU

Derleyen: Tuğba GENÇ

Derleme tarihi: 17.12.2005

Kaynak kişi: Dilek YAĞBAT

Kaynak kişinin oyunu kimlerden öğrendiği: Arkadaşlarından

Oyuncuların cinsiyeti: İlköğretim çağındaki kız çocukları

En az 7 kişiyle oynanan çat çat kaynana oyununa başlarken iki grup karşılıklı dizilir, ancak ebe dışarıda kalır. Yüz yüze bakacak şekilde, eşli vaziyette dizilirler. Daha sonra oyunun tekerlemesini söylerler:

Çat çat kaynana

Çatır patır kaynana

Biz olalım yan yana

Sen dışarı kaynana

Kaynanam geliverse

Şu dolmayı sarıverse

Yemeden içmeden hop düşüverse

Yemeden içmeden hop düşüverse

Su akar buz gibi

Kaynanam domuz gibi

Tekerleme söylenirken oyuncular aynı zamanda hareketleri de yaparlar. Ebe (kaynana) da onlara uyararak aynı hareketleri yapar. Oyuncular "çat çat kaynana" derken elleri bellerinde, kaynanaya nispet yaparcasına çatla işareti yaparlar. (F:19) "Biz olalım yan yana" derken eşleriyle beraber birbirlerine sarılırlar. (F:20) Bu arada ebe grubun arasından geçmeye çalışır. Grup onu istemediğini belli etmek için "sen dışarı kaynana" diyerek ebenin sırtına vurur ve onu dışarı atmaya çalışırlar. "Kaynanam geliverse" derken ebe (kaynana) gruba yaklaşır, "şu dolmayı sarıverse" derken de oyuncular eşlerine sırtlarını dönerek kollarıyla sarma işareti yaparlar. "Yemeden içmeden hop düşüverse" derken ebe, sırasıyla gruptaki çocukların kollarına düşer gibi yapar. "Su akar buz gibi" sözleri söylenirken oyuncular karşılıklı olarak eşleriyle birbirlerine ayaklarını uzatırlar, ayak uçları birbirine değeri. Bu sırada ebe aralarından geçmeye çalışır. "Kaynanam domuz gibi" derken ebe oyuncuların ayaklarına vurmaya çalışır. Gruptaki çocuklardan, ebenin ayağına bastığı oyuncu, yeniden başlayacak olan oyunun ebesi (kaynanası) olur. Gruptaki bütün oyuncular ebe olana kadar oyun devam eder.

EBE SAAT KAÇ OYUNU

Derleyen: Merve BAYRAM

Derleme tarihi: 2005

Kaynak kişi: Fadime ŞENTÜRK

Oyunun mekânı: Köylerde evlerin önü

Kaynak kişinin oyunu kimlerden öğrendiği: Arkadaşlarından

Oyuncuların cinsiyeti: Kızlar ve erkekler beraber oynarlar

En az 3 kişiyle oynanan ebe saat kaç oyununda ilk önce ebe seçilir. Ebe bir duvara arkasını döner. Diğer oyuncular ona belli bir mesafe uzakta durur. Oyunculardan biri ebeye "ebe saat kaç?" diye sorar. Ebe kendi seçtiği bir sayıya kadar sayar. Bu sırada diğer oyuncular, ebe o sayıyı söyleyinceye kadar ona yaklaşmaya çalışırlar. Ebe saymayı bitirince arkasını döner; bu sırada diğer oyuncular hareket etmeden oldukları yerde dururlar. Hareket eden olursa o oyuncu ebe olur, eğer hareket eden olmazsa ebe tekrar gözlerini yumar ve diğer oyuncular yeniden "ebe saat kaç?" diye sorarlar. Ebe yeniden saymaya başlar. Oyuncular önceki gibi ebeye yaklaşmaya çalışırlar. Ebe arkasını dönene kadar diğer oyuncular onu ebelemeye çalışır. (F:21) Eğer ebelenirse yeniden ebe olur. Oyunun amacı; ebe arkasını dönmeden ona yaklaşmak, arkasını döndüğü zaman ise hareketsiz durmaktır.

EŞEK BEKÇİSİ OYUNU

Derleyen: Emrah GÖKTAŞ

Derleme tarihi: 10.12.2005

Kaynak kişi: İbrahim KÜLAHÇI

Oyunun mekânı: Sokakta boş alanlar

Kaynak kişinin oyunu kimlerden öğrendiği: Ağabeylerinden

Oyuncuların cinsiyeti: 10-16 yaş arası erkek çocuklar

En az 5 kişiyle oynanan eşek bekçisi oyununun süresi kişi sayısına göre değişir. İlk olarak oyunun ana kişileri olan yastık, eşek ve eşek bekçisinin seçimleri yapılır. Yastık oyun boyunca ayakta durur ve oyunun sonuna kadar görev değişimi yapmaz. Yastık ya gönüllü olan biri olur ya da sayışma adı verilen eleme yöntemiyle seçilir. Oyuncular bir daire oluşturarak sayışmayı yaparlar. **(F:22)** Sayışmada şu tekerleme söylenir:

Portakalı soydum
Başucuma koydum
Ben bir yalan uydurdum
Duma duma dum
Kırmızı mum
Dolapta pekmez
Yala yala bitmez
Ayşecik cik cik cik
Fatmacık cik cik cik
Sen bu oyundan çık
Oradan çıkma buradan çık
Kız saçların ne kıvırcık

Bu tekerleme bir oyuncu tarafından hecelenerek ve her hecede bir kişi gösterilerek söylenir. Eleme işleminde sona kalan kişi yastık olur. Yastığın eleme yönteminin aynısı eşek ve eşek bekçisi için de yapılır. Yastık olan oyuncu, sırtını düz bir yere ya da bir ağaca yaslar. Eşek olan oyuncu, başını yastığın karnına dayar. Eşek bekçisi, yastık ve eşeğin başında bekler. Amacı; eşeğin sırtına kimseyi bindirmemektir. Daha sonra bekçi diğer oyuncuları kovalamaya başlar. **(F:23)** Kovalanan oyuncular da eşeğin sırtına binmek için uğraşırlar. Eşeğin sırtına binmeyi başardıktan sonra düşmemeye çalışırlar. **(F:24)** Eğer eşeğin sırtından düşerlerse ya da eşek yıkılırsa, ayağı yere

değen kişi eşek, daha önce eşek olan kişi de eşek bekçisi olur. Roller değişince oyun tekrar başlar. Eğer eşeğe binen kişiler dşmezlerse, eşek bekçisi 1'den 10'a kadar saymaya başlar. Bu sürede eşeğe binen kişiler kaçmaya çalışırlar. Beki de onları yakalamaya çalışır. Bir kişiye yakalaması yeterlidir. Yakalanan kişi eşek olur, eşek bekçisi ise görevine devam eder. Eğer oyuncular kaçmayı başaramazlarsa, biri eşek, diğer eşek bekçisi olur. Eşek bekçisinin 1'den 10'a kadar sayıp oyuncuları yakalamasının sebebi; eşek olan kişinin yorulmamasını sağlamak ve oyuna biraz renk katmaktır. Oyundaki kişi sayısı 5'ten fazlaysa bazı oyuncular eşeğe binemez. Çünkü eşek, oyunun kuralı gereği bir kişi olacaktır. Bu durumda eşeğe binemeyen oyuncular bekçi tarafından kovalanır. İlk yakalanan eşek, ikinci yakalanan bekçi olur. Eşeğe binmeyi başaranlar ise oyunun bir sonraki bölümüne oyuncu olarak geçerler. Oyun bu şekilde devam eder.

EŞ EŞİM OYUNU

Derleyen: Burcu ŞEN

Derleme tarihi: 12.12.2005

Kaynak kişi: Haşim AKKAYA

Oyunun mekânı: Köy yeri

Kaynak kişinin oyunu kimlerden öğrendiği: Arkadaşlarından

Oyuncuların cinsiyeti: Erkek

En az 7 kişiyle oynanan eş eşim oyununda ilk olarak 3 kişi dizilir. Bu oyuncular elleriyle dirseklerini tutarlar ve bellerini eğerler. Bu arada diğer 4 oyuncu yan tarafta bekler. Çocuklar oyun şeklini alınca, beklemekte olan 4 oyuncu, sırayla, eğilen çocukların üzerinden atlar. **(F:25)** 1. çocuk atladıktan sonra eğilen çocukların yanına dizilir. 2. çocuk da atladıktan sonra son eğilenin yanına dizilir. Bu şekilde eğilen çocuk sayısı çoğalır. Son çocuk da atlamaya çalışır. Daha sonra dağılıp tekrar dizilirler ve oyun böyle devam eder.

GÜVERCİN TAKLASI OYUNU

Derleyen: Tuğba YILMAZ

Derleme tarihi: 12.12.2005

Kaynak kişi: Feyzi ALPER

Oyunun mekânı: Köylerde harman yerleri, dam üstleri

Kaynak kişinin oyunu kimlerden öğrendiği: Büyüklerinden

Oyuncuların cinsiyeti: İlköğretime yeni başlayan erkek çocuklar

Genellikle bayramlarda ve düğünlerde oynanan güvercin taklası, 8 oyuncuyla oynanır; çünkü kule oluşturmak için 8 kişiye ihtiyaç vardır. Oyuncular ilk olarak dörderli iki grup oluşturur. İlk grubun oyuncuları; biri kuzeye, biri batıya, biri doğuya bakacak şekilde sırt sırta verir ve eğilirler. Doğuya ve batıya bakanlar biraz dik, diğerleri biraz daha eğik durur. İkinci gruptaki dört kişi sırayla, eğilen dörtlünün üzerinden güvercinin gökte takla attığı gibi atlayarak karşı tarafa geçmeye çalışır. **(F:26)** Havada düzgün takla atamayıp da yere düşen olursa birinci grup köprüyü bozar. İkinci grupta yer alanlar köprü oluşturur. Nöbetleşe atlayış bu şekilde gerçekleşir. Oyuncular güzel takla atabildiklerinde izleyiciler tarafından alkışlanır. Güvercin taklası, oyuncular sıkılıncaya kadar devam eder.

HARRO MARRO OYUNU

Derleyen: Mehtap YALÇIN

Derleme tarihi: 10.12.2005

Kaynak kişi: Turgut UÇRAK

Oyunun mekânı: Park ve bahçelerdeki geniş alanlar

Kaynak kişinin oyunu kimlerden öğrendiği: Büyüklerinden, arkadaşlarından

Oyuncak: Halat

Oyuncuların cinsiyeti: Kızlar da erkekler de oynayabilir.

En az 6 kişi ile oynanan harro marro oyununda oyuncular 3'er kişilik iki grup oluşturur. Bu iki grup kendi aralarında birer ebe seçerler. Bir grup seçilen alanda sıraya girer. Ebe başta ve ayakta durur. Diğer iki oyuncu ebenin arkasına geçerek çömelir. Ebe, halatı beline sıkıca bağlar ve halatın ucunu en sondaki arkadaşına kadar uzatır. Aradaki iki oyuncu halatı sıkıca tutar ve ebenin arkasından kesinlikle ayrılmaz. Diğer grup, bu grubun karşısına geçer, oyuncular farklı noktalara dağılırlar. Ebeye fazla yaklaşımadan "harro-marro, aşağı-yukarı" diye yüksek sesle bağırarak ebeyi şaşırtmaya ve dikkatini dağıtmaya çalışırlar. Eğer ebeyi şaşırtmayı başarırlarsa, o grubun oyuncularından biri oturan grubun arkasındaki oyunculara yaklaşımaya çalışır. (F:27) Bu sırada grubun diğer oyuncuları, ebenin yaklaşan oyuncuyu görmemesi için çeşitli hareketler yapar ve "harro-marro, aşağı-yukarı" diye bağırarak onu oyalamaya devam ederler. Gruba yaklaşmayı başaran oyuncu, ebenin arkasındaki oyunculardan birini yakalayarak döve döve kendi tarafına çekmeye çalışır. Oyuncu ise gitmemek için direnir. Eğer ebe bu durumu fark ederse, yaklaşan oyuncuya doğru koşar, yakalayabilirse onu dövmeye başlar. Fark edemezse, yaklaşan oyuncu ebenin arkasındaki oyuncuyu dışarı çıkarır. Böylece oturan gruptan bir oyuncu eksilmiş olur. Oyun, tüm oyuncular dışarı çıkarılana kadar devam eder ve bu grup oyunu kaybetmiş olur. Eğer dışarı çıkmamayı başarabilirlerse diğer grup oyunu kaybeder. Oyunun sonunda yenilen grubun oyuncuları "deşenek" adını verdikleri kumdan yapılmış bilyelerini karşı grubun oyuncularına verirler. Deşeneği olmayan oyuncular, yenen grubun oyuncularını sırtlarına bindirerek sokağın başından sonuna kadar götürüp getirirler.

LEYLEK GETİRDİ OYUNU

Derleyen: Hatice BAYIR

Derleme tarihi: 10.12.2005

Kaynak kişi: Kadir KALENDER

Oyunun mekânı: Düğünlerde, evlerde

Kaynak kişinin oyunu kimlerden öğrendiği: Köyde oyun çıkaranlardan

Oyuncak: Kaşık

Oyuncuların cinsiyeti: Bu oyunu çocuklarla beraber yetişkinler de oynar.

Leylek getirdi oyununda kişi sayısı ve yaş aralığı fark etmez. Oyunu oynayacak kişiler ilk olarak bir yuvarlak oluştururlar. Oyunculardan biri ayağa kalkar, bu oyuncu "anne leylek"tir. Diğerleri diz çökerek otururlar, onlar da "yavru leylekler" dir. Anne leylek olan oyuncu ağzına bir şey alarak gelir ve yavru leylek olan oyuncuların ağızlarına verir. **(F:28)** Getirdiği şeyler su, yoğurt vb. olurken, çoğunlukla da kaşıktır. Yavru leylek, anne leylekten aldığı maddeyi yuvaya yani yuvarlağın ortasına bırakır. Anne leylek yuvaya gelirken ellerini şaklatır, onu bekleyen yavru leylekler de aynı şekilde ellerini şaklatırlar. Oyun bu şekilde devam eder.

İSTASYON OYUNU

Derleyen: Süha ÇAL

Derleme tarihi: 2005

Kaynak kişi: Yunus ŞAHİN

Oyunun mekânı: Köy meydanı

Kaynak kişinin oyunu kimlerden öğrendiği: Arkadaşlarından

Oyuncak: Kayış (kemer)

Oyuncuların cinsiyeti: Erkek

Genellikle düğün, bayram gibi özel günlerde oynanan istasyon oyununda ne kadar fazla oyuncu olursa, oyun o kadar zevkli hâle gelir ve oyuncuların dikkatinin dağılması daha kolay olur. Oyuna başlarken ilk olarak tüm oyunculara trenle ilgili olan vagon, düdük, ray vb. isimler verilir. Bu isimler kişi sayısına göre çoğaltılır. Bir oyuncu konuşmacı olur. Bu oyuncu laf ebeliği yaparak oyuncuların dikkatini dağıtmaya çalışır. Konuşmasının arasında, oyunculara verilen isimlerden birisini (vagon, düdük vb.) söyler ve ismini söylediği oyuncu kafasını sallar. **(F:29)** Eğer kafasını sallamazsa kemerle eline bir kere vurularak cezalandırılır. Konuşmacı, "istasyon" dediği zaman ise bütün oyuncular kafalarını sallarlar. Çünkü istasyon, tüm oyuncuların ortak adıdır. Eğer içlerinden bir oyuncu kafasını sallamayı unutursa aynı şekilde, eline kemerle vurularak cezalandırılır.

KAYIŞ OYUNU

Derleyen: Emrah ÇİFTÇİ

Derleme tarihi: 11.12.2005

Kaynak kişi: Elvan AHISKALI

Oyunun mekânı: Çayırlar, harman yerleri

Kaynak kişinin oyunu kimlerden öğrendiği: Büyüklerinden

Oyuncak: Her oyuncuya ait birer kayış

Oyuncuların cinsiyeti: Erkek

En az 4 kişiyle oynanan kayış oyununda ilk olarak oyuncular iki gruba ayrılırlar. Her grup için yaklaşık 10 metre çapında bir alan çizilir ve oyuncular bu alanın içine girerler. İki grup da içlerinden bir kişi seçerler; seçilen bu kişiler grubun başında dururlar. Gruplar, yüzleri birbirlerine dönük şekilde dizilirler ve en başta duran oyuncular birbirlerinin ellerinden tutarak kendi alanlarına çekmeye çalışırlar. **(F:30)** Diğer grubun oyuncuları da öndeki kişinin kolundan tutarak ona yardım ederler. Rakip tarafı kendi alanına çekmeyi başaran grup, kayışlarını ellerine alarak rakiplerinin bacaklarına vururlar. Böylece kazanan ve kaybeden taraf belli olur. Kaybeden grup kayışla cezalandırılır.

TULA OYUNU

Derleyen: Sevgi BAŞ

Derleme tarihi: 2005

Kaynak kişi: Hamza ÖZÇETİN

Oyunun mekânı: Sokak, bahçe, çayır

Kaynak kişinin oyunu kimlerden öğrendiği: Büyüklerinden

Oyuncak: Kayış

Oyuncuların cinsiyeti: Erkek

10 kişiyle oynanan tula oyununa başlamadan önce eş seçimi yapılır. Gruplar 5'erli şekilde ikiye ayrılır. İki grubun birbiriyle olan sınırını belirlemek için yere bir çizgi çizilir ya da bir sopa konulur. Gruplar kendi içlerinde birbirlerinin kollarına girerler. Her grubun yanında kayışları bulunur. Grupların başında bulunan oyuncular birbirlerinin ellerini tutarlar. Aralardaki çizgi sınırdır. Grupların başındaki oyuncular, ayaklarını sınırı geçmeyecek şekilde belirlenen yere koyarlar. Daha sonra birbirlerini çekmeye başlarlar. **(F:31)** Aynı zamanda birbirlerinin kayışlarını almaya çalışırlar. Hangi grup diğerini içeri çekerse, o gruptaki oyuncular hemen kayışlarını alırlar ve belirlenen alan içinde bulunan diğer grubun oyuncularını kayışla kovalamaya başlarlar. Yakalanan oyuncuya kayışla vurulur. Oyuncular yoluncaya kadar kovalamaca devam eder. Daha sonra grupların başlarındaki oyuncular değişir ve oyun tekrar başlar.

KÖREBE OYUNU

Derleyen: Orhan AYDOĞDU

Derleme tarihi: 12.12.2005

Kaynak kişi: Fatih MISIRLI

Oyunun mekânı: Sokak

Kaynak kişinin oyunu kimlerden öğrendiği: Büyüklerinden

Oyuncak: Mendil

Oyuncuların cinsiyeti: Kız ve erkek çocukları beraber oynarlar.

En az 3 kişiyle oynanan körebe oyununda ilk olarak oyuncular arasında sayışma yapılarak bir ebe seçilir. Ebenin gözleri bir mendille bağlanır ve oyun alanına bırakılır. **(F:32)** Ebe gözleri bağlı şekilde diğer oyuncuları yakalamaya çalışır. Ebenin, oyuncuları daha rahat bulabilmesi için, oyuncular nerede olduklarını belirten çeşitli sesler çıkarır ya da ebeye gizlice yaklaşıp dokunmaya çalışırlar. **(F:33)** Ebe oyunculardan herhangi birisini yakalarsa, yakalanan kişi ebe olur ve bu kez onun gözleri bağlanır. Oyun bu şekilde devam eder. Oyun bitimine kadar ebeye hiç yakalanmamış bir oyuncu varsa, ona çeşitli hediyeler verilir.

MENDİL SAKLAMA OYUNU

Derleyen: Necla GÜMÜŞ

Derleme tarihi: 09.12.2005

Kaynak kişi: Özlem TOMRUK

Oyunun mekânı: Düz ve geniş alanlar

Kaynak kişinin oyunu kimlerden öğrendiği: Büyüklerinden

Oyuncak: Mendil

Oyuncuların cinsiyeti: Bu oyunu kız ve erkek çocuklar birlikte oynarlar.

En az 3 kişiyle oynanan mendil saklama oyununda, oyuncular önce aralarında bir ebe seçerler. Diğer oyuncular bir çember oluşturarak çömelirler. Ebe, elinde bir mendille, çember oluşturan çocukların etrafında tur atmaya başlar. Bu dönüş, çocukların söyledikleri tekerlemeye uygun ritimde mendil bırakılana kadar devam eder. Ebe ve diğer oyuncuların söyledikleri tekerleme şöyledir:

Al satarım bal satarım

Ustam ölmüş ben satarım

Ustamın kürkü sarıdır

Satsam on beş liradır

Ebe bu esnada, çember oluşturan oyuncuların içinden kendi seçtiği herhangi birinin arkasına elindeki mendili bırakır. **(F:34)** Bunun üzerine, ebe ve çocuklar hep bir ağızdan "Zambak zumbak dön arkana iyi bak" diyerek el çırpıma başlarlar. Çember oluşturan oyuncular dönüp arkalarına bakarlar. Ebe, mendili hangi oyuncunun arkasına bırakmışsa, o oyuncu mendili alır ve ebeyi çemberin etrafında kovalamaya başlar. O esnada oyuncular hep birden "Tavşan kaç, tazı tut" diye bağırarak el çırpırlar. Ebeyi kovalayan oyuncu, mendiliyle ebeye vurabilirse ebe, tekrar ebe olur; eğer vuramazsa kendisi ebe olur. Oyun bu şekilde devam eder.

ÇADIRIMA ÇARDAK OYUNU

Derleyen: Ahmet KÖKEN

Derleme tarihi: 2005

Kaynak kişi: Yusuf KESKEŞ

Oyunun mekânı: Engebeli olmayan düz bir alan

Kaynak kişinin oyunu kimlerden öğrendiği: Büyüklerinden, ağabeylerinden

Oyuncak: Yassı taşlar

Oyuncuların cinsiyeti: Erkek

Beşer kişilik gruplarla oynanan çadırıma çardak oyununda, ilk olarak "çadır" adı verilen bir daire içine 8-9 taştan oluşan bir "çardak" dikilir. **(F:35)** Oyuncular, taşları düşürmek için mücadele ederler. **(F:36)** Taşları düşüremeyen grup oyuncuları, diğer grubun oyuncularını sırtlarında taşıyarak çadıra doğru giderler. Taşları deviremeyen grup "toplayıcı" olarak çardağı dikmeye çalışır. Çadıra varılmadan çardak dikilmezse oyun biter. Dikildiği takdirde, oyunu diğer takım kazanır. Her iki takımın da en iyi olanlarına "lider" unvanı verilir. Oyunun sonunda liderler tokalaşır ve oyun yeniden başlar.

DALLE OYUNU

Derleyen: Elif AKDOĞAN

Derleme tarihi: 09.12.2005

Kaynak kişi: Ömer DUYAR

Oyunun mekânı: Düz ve geniş alanlar

Kaynak kişinin oyunu kimlerden öğrendiği: Arkadaşlarından

Oyuncak: Kiremit parçaları ile içi bezle doldurulmuş bir çorap

Oyuncuların cinsiyeti: Erkek

Oyuncu sayısında sınırı olmayan dalle oyununda, oyuncular önce iki gruba ayrılırlar. Kiremit parçalarını üst üste yığarlar. Daha sonra içi bez parçalarıyla dolu çorabın atılacağı sınırı belirlerler. Sınır belirlendikten sonra, oyuna kimin başlayacağını belirlemek için kura çekilir. Oyuna başlayan grup, çorabı sınırdan atarak üst üste dizilen kiremitleri yıkmaya çalışır. (F:37) Diğer grup oyuncuları da, çorabı alarak karşı grubun oyuncularını vurmaya çalışır. Vurulmaya çalışılan oyuncular ise bu esnada kiremitleri tekrar dizmeye çalışırlar. Eğer dizebilirlerse oyunu o grup kazanır. Dizemeden vurulurlarsa diğer grup kazanmış olur.

KALE OYUNU

Derleyen: Saliha CÜVELEK

Derleme tarihi: 2005

Kaynak kişi: Ayhan TOP

Oyunun mekânı: Geniş araziler

Kaynak kişinin oyunu kimlerden öğrendiği: Büyüklerinden

Oyuncak: Taş

Oyuncuların cinsiyeti: Erkek

2 ile 6 kişi arasında değişen oyuncularla oynanan kale oyununda, ilk olarak oyuncular iki gruba ayrılırlar. Taşlar karşılıklı dizilir. Oyuncular karşı karşıya, taşların arkasına geçerler. Oyuna hangi grubun başlayacağına karar verilir. Gruptan bir oyuncu ilk atışı yaparak dizili taşlardan birisini vurmaya çalışır. Vurabilirse, diğer dizili taşları vurmaya dener. Bu iki kaleyi yıkabilirse son kaledeki taşları da vurarak yıkmaya çalışır. **(F:38)** Grup, üç kaleyi de yıkmayı başarır, oyunu o grup kazanmış olur. Eğer vuramazsa, hak, diğer gruba geçer. Oyunun sonunda yenilen takım, yenen takımı kaleden kaleye sırtında taşır.

OKKEL OYUNU

Derleyen: Zühal GÜRGAN

Derleme tarihi: 2005

Kaynak kişi: Selma ŞEN

Oyunun mekânı: Sokak

Kaynak kişinin oyunu kimlerden öğrendiği: Arkadaşlarından

Oyuncak: Düzgün bir taş ve yere çizgi çekmek için bir tebeşir

Oyuncuların cinsiyeti: Kız

En az 2 kişiyle oynanan okkel oyununda, ilk olarak yere büyük kare çizilir. Çizilen bu karenin köşeleri birleştirilerek dört tane üçgen elde edilir. Daha sonra bu karenin baş kısmına iki tane dikdörtgen eklenir ve ortaya çıkan kutulara numaralar verilir. Oyuna başlama sırasını belirlemek için taşın bir tarafı tükürülerek ıslatılır ve havaya atılır. Taşın hangi tarafı gelirse, o tarafı seçmiş olan grup oyuna başlama hakkını kazanır. Birinci oyuncu taşı birinci kutuya atar. Ayağıyla sekerek birinci kutudan itibaren taşı sürükleyerek bütün kutuları dolaşır. **(F:39)** Eğer taş çizgi üzerine gelirse ya da ayağı çizgiye değerse yanmış olur. Sıra, ikinci oyuncuya geçer. İkinci oyuncu da aynı işlemi tekrarlar. Eğer başarıyla tamamlarsa bir ev yani bir kutu seçer. Diğer oyuncu oyuna devam ederken bu kutuyu atlayarak geçmek zorundadır. Oyun bu şekilde devam eder. Hiç yanmadan bitiren oyuncu birinci olur.

OKKEL OYUNU (2)

Derleyen: Mihriban AKSU

Derleme tarihi: 13.12.2005

Kaynak kişi: Hasan KÖSE

Oyunun mekânı: Düz bir alan

Kaynak kişinin oyunu kimlerden öğrendiği: Arkadaşlarından

Oyuncak: Yassı ve düzgün bir taş

Oyuncuların cinsiyeti: Kız

2 ya da 5 kişiyle oynanan oyunda ilk önce düz bir yere şekil çizilir. Oyuncular ellerindeki taşi çizginin iğerisine atar. Atılan taş istenilen yere düşerse, oyuncu bir ayağının üzerinde sekerek çizgilere basmadan ayağı ile en çok üç vuruşta taşi bir sonraki bölüme geçirmek zorundadır. Bu şekilde, sırasıyla tüm bölümleri geri dönmesi ve taşi birden çizgi dışına çıkarması gerekir. Daha sonra yerine geçerek taşi bir sonraki bölüme atar. Taş istenilen yere düşerse aynı işlemi tekrarlar. Tüm bölümleri bu şekilde tamamlayan, oyunu kazanmış olur.

TERLİK OYUNU

Derleyen: Tuğba ALTINIŞIK

Derleme tarihi: 09.12.2005

Kaynak kişi: Volkan TOPRAK

Oyunun mekânı: Sokaklardaki yüksek yerler, kaldırımlar

Kaynak kişinin oyunu kimlerden öğrendiği: Akrabalarından

Oyuncak: Her oyuncuya ait bir çift terlik

Oyuncuların cinsiyeti: Erkek

En az 5 kişiyle oynanan terlik oyunu, kuralı gereği yüksek bir yerde oynanır. Oyuncular ilk olarak aralarından bir ebe seçerler. Ebe seçildikten sonra oyuncuların hepsi, ellerindeki terliklerin bir tekini ebeye verirler. **(F:40)** Ebe, bu terlikleri kendi önüne toplar. Ebe haricindeki oyuncular yüksek bir yere çıkarlar. Daha sonra ebeye yakalanmadan inmeye ve ebenin önünde biriktirdiği terliklere yetişmeye çalışırlar, kendi terliklerinin eşlerini almak için uğraşırlar. Ebe bir yandan oyuncuları yere indirmemeye, diğer yandan da önündeki terlikleri sahiplerine kaptırmamaya çalışır. Oyuncular ise sürekli ebenin etrafında dolaşırlar, bir kaldırımdan diğerine geçerken ebenin dikkatini dağıtmaya ve o sırada terlikleri almaya çalışırlar. **(F:41)** Eğer ebe, oyunculardan birisini alçaktayken yakalarsa, oyuncunun terliğinin diğer tekini de alır. İki terliği de alınan oyuncu, yeni ebe olur. Bunun üzerine ilk ebe de yüksek bir yere, diğer oyuncuların yanına çıkar ve oynamaya devam eder. O da terliğinin bir tekini yeni ebeye verir ve oyun bu şekilde devam eder.

CİNGİLLİ TOP OYUNU

Derleyen: İsa KARAYEL

Derleme tarihi: 12.12.2005

Kaynak kişi: Arif KILIÇ

Oyunun mekânı: Büyük bir saha

Kaynak kişinin oyunu kimlerden öğrendiği: Büyüklerinden

Oyuncak: Bir adet top, bir adet sopa ve 6-8 tane taş

Oyuncuların cinsiyeti: Erkek

8 kişi ile oynanan cingilli top oyununda ilk önce 4'erli iki grup oluşturulur. Sahanın bir ucuna 3 metre aralıklarla iki taş dizilir. Rakip takım oyuncularından biri bir taşa, diğer takımın oyuncularından bir kişi de diğer taşın üzerine kendi hizasına gelecek şekilde basar. Bir oyuncunun elinde top, diğerinde ise sopa bulunur. Elinde top olan oyuncunun takımındaki üç oyuncu, vurulan topu hızlıca arkadaşlarına yetiştirmek için, sahanın ortasında 5'er metre aralıklarla dururlar. Topa vuran oyuncunun takım arkadaşları ise taşlara basarak, saha etrafında koşmaya başlarlar. Bir taşın üzerinde sadece bir oyuncu bulunabilir. Eğer oyunculardan biri taşa yetişmeden diğer grup oyuncuları topu arkadaşlarına yetiştirebilirse, o kişi oyundan elenir. Topa vuran kişi üç atış yaptıktan sonra diğer takım arkadaşı sahanın etrafını dolanıp gelir ve sopayı alarak topa vurmaya devam eder. Diğer oyuncu da koşmaya başlar. Eğer 3 vuruş sonunda diğer oyuncu turu tamamlayamamışsa, oyun el değiştirir ve bu şekilde devam eder.

TOP OYUNU

Derleyen: Aysen BERBER

Derleme tarihi: 2005

Kaynak kişi: Hamza ÖZÇETİN

Oyunun mekânı: Geniş alanlar

Kaynak kişinin oyunu kimlerden öğrendiği: Büyüklereinden

Oyuncak: Küçük bir top

Oyuncuların cinsiyeti: Bu oyunu kız ve erkek çocuklar birlikte oynarlar.

Top oyununda ilk olarak oyuncular iki gruba ayrılırlar. Daha sonra, yere büyük bir daire çizilir. Bu daire boya ile ya da tahta parçalarıyla oluşturulur. Gruplar oyuna kimin başlayacağını belirlemek için bir çöp ile kura çekerler. Gruptan bir kişi çöpü eline alır ve saklar, diğer grup da çöpü bulmaya çalışır. Çöpü bulan grup oyuna başlar. Gruplardan biri dairenin içine, diğeri de dairenin dışına geçer. Top, oyuna başlayacak olan, dairenin dışındaki gruptadır. Oyunculardan biri, karşı gruba göstermeden, topu kabanının içine saklar. Topun kimde olduğunu anlaşılmaması için grubun diğer oyuncuları da topu saklıyormuş gibi ellerini kabanlarının içinde tutarlar. Her iki grup da dairenin etrafında dolaşmaya başlar. Dairenin içindeki grup, topun kimde olduğunu anlamaya çalışır. Topa sahip olan oyuncu, dairenin içindeki istediği bir oyuncuya aniden topu fırlatır. (F:42) Topu attığı kişiyi vurabilirse, o kişi oyundan çıkar. Eğer vuramazsa, topu ilk yakalayan oyuncu, karşı gruptaki oyuncuları kovalayarak topla vurmaya çalışır. Eğer vuramazsa, grup sahip olduğu üç hakkın birini kullanmış olur. Top, dairenin dışındaki oyunculara geçer ve oyuncular içeridekileri vurmaya çalışırlar. Vurulan oyuncular oyundan elenir. Eğer vuramazlarsa ikinci haklarını da kullanmış olurlar. Son haklarını kullanmak için aynı grup topu saklar, içeridekileri vurmaya devam ederler. Bu haklarını da kullanamazlarsa oyunu kaybederler. Daha sonra dairenin içindeki grup dışarıya, dışarıdaki grup da içeriye geçer ve oyun tekrar başlar.

MAYMUN ÇEVİRME OYUNU

Derleyen: Selen AKKAYA

Derleme tarihi: 16.12.2005

Kaynak kişi: Kemal KILIÇKESEN

Oyunun mekânı: Düz bir zemin

Kaynak kişinin oyunu kimlerden öğrendiği: Köyün yaşlılarından

Oyuncak: Her oyuncuya ait bir adet topaç (maymun)

Oyuncağın hazırlanışı: Yumuşak olduğu için meşe ağacının kökü satır, keser ya da balta gibi kesici bir aletle yontulur. Daha sonra bıçakla desen verilerek orta tarafına mavi bir boncuk çakılır. Son olarak uç tarafına, aşınmaması ve yarılmaması için demirden bir muhafaza yapılarak sağlamlaştırılır. Ortaya çıkan oyuncağa "topaç" adı verilir. Son aşamada topaç, bir sopanın ucuna ip bağlanarak yapılan ve "kamçı" adı verilen alete bağlanır. (F:43)

Oyuncuların cinsiyeti: Erkek

Maymun çevirme oyununda ilk önce maymun (topaç) düz bir yere koyulur. Oyuncu, kamçının ucundaki ipi maymuna dolar. Kamçının ipinin maymuna sarılı kısmı yere getirilir. Yerde kamçıyı çekince maymun dönmeye başlar. (F:44) Hangi oyuncunun maymunu daha büyük daire oluşturur, daha güzel kavis yaparsa, o oyuncu, oyunun galibi olur.

FOTOĞRAFLAR

Fotoğraf 1: Aşık Oyunu:
Oyuncuların ellerindeki
aşıklarla diğer aşıklara atış
yapmaları

Fotoğraf 2: Sırma Oyunu:
Oyuncuların dairenin
içindeki bilyeyi vurmaya
çalışmaları

Fotoğraf 3: Çelik Çomak
Oyunu: Oyuncuların
çeliği havada vurmaları

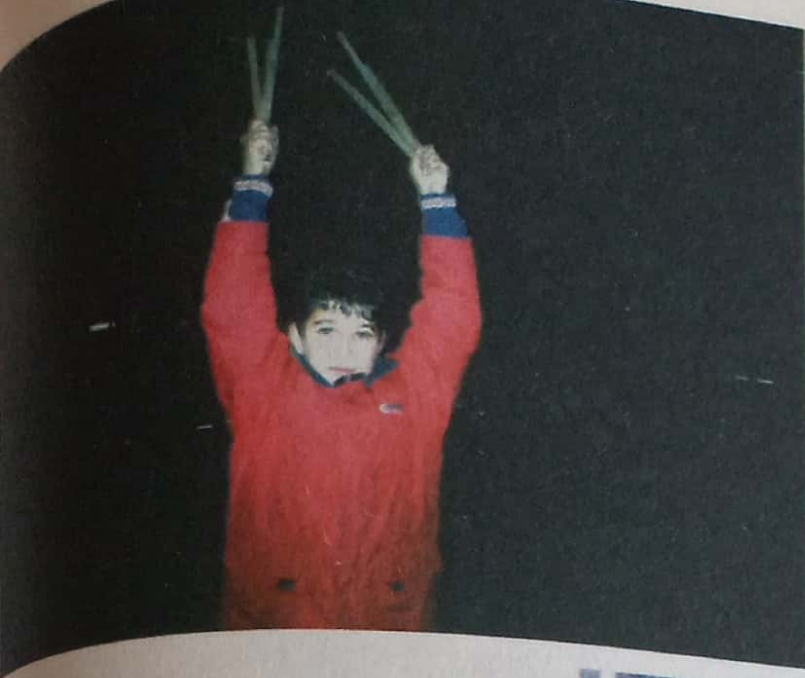

Fotoğraf 4: Çelik Çomak Oyunu: Oyunda kullanılan çelik çomak

Fotoğraf 5: Çelik Çomak Oyunu: Eşleşme anı

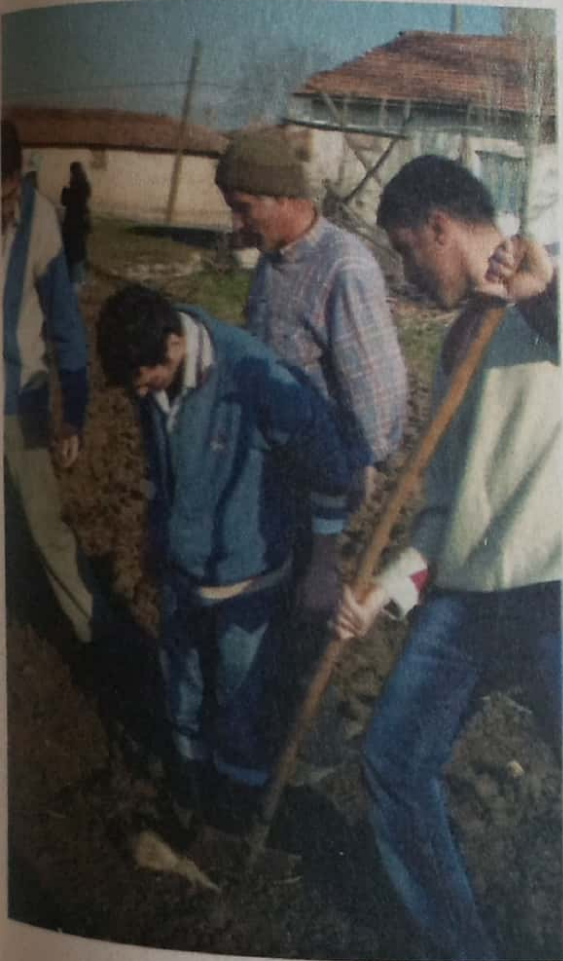

Fotoğraf 6: Çelik Çomak Oyunu: Çeliğin kenarına vurularak havalandırılması

Fotoğraf 7: Coş Oyunu:
Güdekçi seçimi için oyun-
culardan birinin değnek-
leri arkaya atması

Fotoğraf 8: Gıcı Gıcı Oyunu:
Tam efe olan oyuncunun
düşürdüğü şapkayı yerine
koyması

Fotoğraf 9: Gömmeli Çelik Oyunu:
Cezalı oyuncunun kuyunun içine
gömülmesi

Fotoğraf 10: Keçi Oyunu:
Oyuncuların şişeye eşit
mesafede durarak atış
yapmaya hazırlanmaları

Fotoğraf 11: Keçi Oyu-
nu: Az puan alan
oyuncunun fazla puan
alan oyuncuyu sırtında
taşıyarak cezalandırıl-
ması

Fotoğraf 12: Tenme
Oyunu: Oyuncuların
kendi değnekleriyle
ebenin değneğine vur-
maya çalışmaları

Fotoğraf 13: Tenme Oyunu: Ebenin değnekleri toplaması

Fotoğraf 14: Aşmalı Oyunu: Oyuncuların sırayla, eğilen diğer oyuncuların üstünden atlamaları

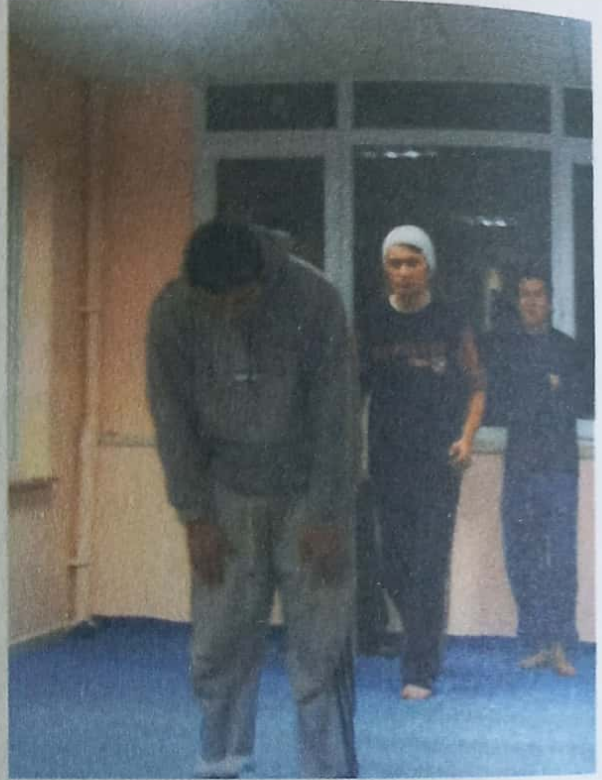

Fotoğraf 15: Birdirbir Oyunu: Oyuncuların sırayla, ortadaki oyuncunun üzerinden atlamaları

Fotoğraf 16: Birdirbir Oyunu: Oyuncuların "yarım minare" olan oyuncunun üstünden atlamaları

Fotoğraf 17: Birdirbir Oyunu (2): Oyuncuların "minare kırığı" olan dik durmuş oyuncunun üzerinden atlamaları

Fotoğraf 18: Çardaklı Oyunu: Oyuncuların 10'a kadar sayarken diğer takım oyuncularının yere düşmemeye çalışmaları

Fotoğraf 19: Çat Çat Kaynana Oyunu: Oyuncuların ebeyi çatlatmaları

Fotoğraf 20: Çat Çat Kaynana Oyunu: Oyuncuların eşleriyle sarılmaları

Fotoğraf 21: Ebe Saat Kaç Oyunu: Oyuncuların arkası dönük oyuncuyu ebelemeleri

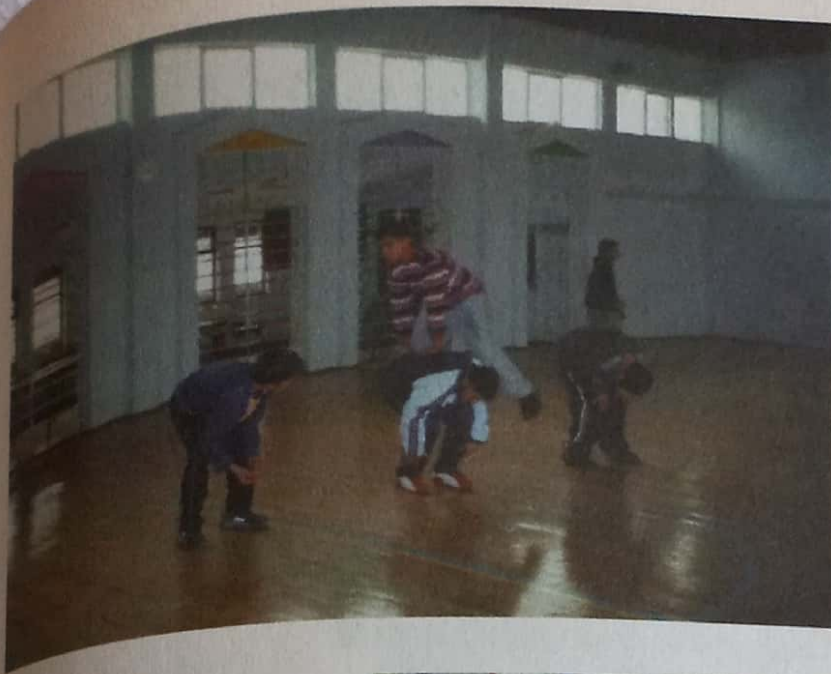

Fotoğraf 22: Eşek Bekçisi
Oyunu: Oyuncuların
sayışmaları

Fotoğraf 23: Eşek Bekçisi
Oyunu: Bekçinin kaçanları
yakalamaya çalışması

Fotoğraf 24: Eşek Bekçisi
Oyunu: Oyuncuların
düşmemeye çalışmaları

Fotoğraf 25: Eş Eşim
Oyunu: Oyuncuların
sırayla eğilen oyuncu-
ların üzerinden atlama-
ları

Fotoğraf 26: Güvercin Taklası
Oyunu: Oyuncuların köprü
üzerinden takla atmaları

Fotoğraf 27: Harro Marro
Oyunu: Bir oyuncunun,
halata bağlı oyunculardan
birini dışarı çekmeye
çalışması

Fotoğraf 28: Leylek Getirdi Oyunu: Anne leyleğin yavru leyleğin ağızına kaşık vermesi

Fotoğraf 29: İstasyon Oyunu: İsmi söylenen oyuncunun kafasını sallaması

Fotoğraf 30: Kayış Oyunu: Grupların oyuncularını kendi alanlarına çekmeye çalışmaları

Fotoğraf 31: Tula
Oyunu: Oyuncuların
birbirlerini sımanın
diğer tarafına çekme-
leri

Fotoğraf 32: Körebe Oyunu:
Ebenin gözlerinin bağlan-
ması

Fotoğraf 33: Körebe Oyunu:
Ebenin oyuncuları yakalamaya
çalışması

Fotoğraf 34: Mendil Saklama Oyunu: Ebenin mendili oyuncunun arkasına bırakması

Fotoğraf 35: Çadırıma Çardak Oyunu: Oyuncuların çadır adı verilen dairenin içine, taşlarla çardak dikmeleri

Fotoğraf 36: Çadırıma Çardak Oyunu: Oyuncuların çadırda taşları devirmeye çalışmaları

Fotoğraf 37: Dalle Oyunu:
Oyuncuların içi bez
dolu çorapla kiremitleri
yıkma çalışmaları

Fotoğraf 38: Kale Oyunu:
Oyuncuların kaledeki taşları
yıkma çalışmaları

Fotoğraf 39: Okkel Oyunu:
Oyuncuların taşı sürüklemeleri

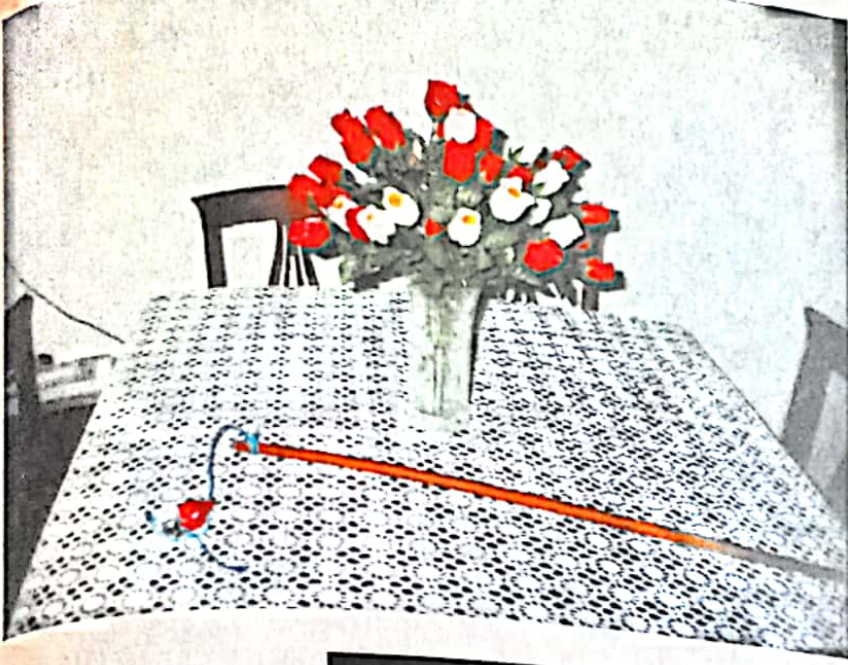

Fotoğraf 40: Terlik Oyunu: Oyuncuların terliklerinin teklerini ebeye vermeleri

Fotoğraf 41: Terlik Oyunu: Oyuncuların ebeye görünmeden terliklerini almaya çalışmaları

Fotoğraf 42: Top Oyunu: Oyuncunun topu, diğer oyuncuya vurmaya çalışması

Fotoğraf 43: Maymun
Çevirme Oyunu: Kamçı-
nın ucuna dolanmış
topaç

Fotoğraf 44: Maymun
Çevirme Oyunu: Oyun-
cunun topacı çevirmesi

ÖZGEÇMİŞLER

M. Öcal Oğuz

Gazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi öğretim üyesi. Lisansını, 1984 yılında KTÜ Fatih Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı. Yüksek lisans (1987) ve doktorasını (1991) Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yaptı. 1992 yılında Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Halkbilimi Ana Bilim Dalı'na yardımcı doçent olarak atandı. 1995 yılında doçent oldu. 2002 yılında profesör olarak Gazi Üniversitesi'ne geçti. Halen Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi müdürlüğünü ve Türk Halkbilimi Bölüm başkanlığını sürdüren Oğuz, Milli Folklor dergisinin 1989 yılından bu yana editörüdür. UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Yönetim Kurulu ve UNESCO Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi Hükümetler Arası Komitesi üyesidir.

Dilek Beden

2001 yılında Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde lisans eğitimine başladı. 2005 yılında "Âşık Edebiyatının Ortaya Çıkışı, Gelişimi, Bugünkü Durumu ve Bu Edebiyatın Temsilcilerinden Âşık Behrâmi'nin Hayatı, Edebî Şahsiyeti, Eserleri" adlı teziyle mezun oldu. Aynı yıl Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halkbilimi bölümünde yüksek lisansa başladı. Halen bu programda öğrenimini sürdürmektedir.

▼

"2005 Yılında Çorum'da Yaşayan Geleneksel Çocuk Oyunları", 2003 yılında UNESCO tarafından kabul edilen "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi"nde korunması gereğine işaret edilen ve somut olmayan kültürel miras tanımı içinde yer alan halk kültürü ürünlerinden oluşmaktadır. Bu çalışma, anılan sözleşme hükümlerine göre gelecekte koruma altına alınması gereken yaşayan geleneksel çocuk oyunlarını belirlemeye yönelik bir envanter çalışmasına hazırlık olarak düşünülmelidir.

Bu kitap, günümüzde oyun oynama vaktini sanal ortamda bilgisayar karşısında geçiren çocuklara, geleneksel çocuk oyunları hakkında bilgi sunma ve bunlardan çağdaş kentin oyun alanlarına taşınabilir olanlarını yeniden görmelerini sağlama düşüncesine de hizmet etmektedir. Çağdaş kent yöneticilerinin kentsel oyun alanlarını, çocuk park ve bahçelerini oluştururken, geleneksel çocuk oyunlarının oynanmasına imkân tanıyacak veya yeniden hatırlanmasını sağlayacak mekânlar yaratmalarına esin kaynağı olmak da bu çalışmanın hedefleri arasında yer almaktadır.

▲

